

av Magnus Ehrencrona m.fl. (MP)

Stoppa snuslobbyn

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringens ansträngningar att avskaffa EU:s snusförbud bör upphöra.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör agera sakligt och opartiskt samt lyfta fram de vetenskapliga fakta som finns om snus.

Motivering

EU:s tobaksdirektiv är för närvarande föremål för översyn. Bland direktivets bestämmelser finns det förbud mot snus som gällt inom EU sedan början av 1990-talet. Sverige accepterade vid sitt EU-inträde detta förbud och åtog sig att förbjuda export av snus till övriga EU-länder. I gengäld fick Sverige undantagsvis fortsätta att tillåta snus inom det egna landets gränser.

På senare år har dock svenska politiker och vissa myndigheter bedrivit en intensiv kampanj inom EU för att snusförbudet skall upphävas. Redan 2003 godkände riksdagen ett betänkande från näringsutskottet (2002/03:NU5, Vissa utrikeshandelpolitiska frågor), där utskottet som sin mening uttalade att Sveriges regering bör argumentera kraftfullt mot snushandelsförbudet och även i övrigt verka för att EU:s förbud skyndsamt avskaffas. Flera liknande ställningstaganden har därefter fått stöd i riksdagen. Därmed har såväl regeringen och regeringskansliet som olika myndigheter, bland annat ambassader i flera EU-länder, engagerats i opinionsbildningen, som intensifierats i samband med den nu aktuella översynen av direktivet.

Under de nästan tio år som denna statliga opinionsbildning pågått, har det dock tillkommit nya forskningsrön och andra omständigheter som motiverar en omprövning av Sveriges hållning i snusfrågan.

Sverige har ratificerat Världshälsoorganisationens så kallade ramkonvention för tobakskontroll, se nedan. Det innebär åtaganden som inte kan förenas med att lobba för en ökad snusmarknad.

Snusets hälsorisker

Flera vetenskapliga rapporter om snusets hälsorisker har publicerats. En expertgrupp tillsatt av EU-kommissionen analyserade 2008 snusningens hälsoeffekter. Tillsammans med dittills publicerade forskningsresultat kunde kunskapsläget 2010 sammanfattas på följande sätt:

Snus är starkt beroendeframkallande och orsakar slemhinneförändringar i munhålan och frilagda tandhalsar.

Risken ökar för cancer i bukspottkörteln, liksom för dödlig hjärtinfarkt och dödlig stroke.

Hos snusande mödrar finns en ökad risk för missfall och för tidig födsel.

Studier har visat ökad risk för diabetes och ämnesomsättningsstörning men forskningsläget är fortfarande oklart.

I år har nya resultat av vetenskapliga studier publicerats. Forskare har bland annat funnit att snusning kan påtagligt öka risken att drabbas av det allvarliga tillståndet hjärtsvikt. I en annan studie fann man att snusare som slutar snusa efter att ha haft en hjärtinfarkt, bara löper hälften så hög risk att dö under åren efter infarkten, jämfört med patienter som fortsätter att snusa. Ytterligare studier har stärkt uppfattningen att snusning under graviditet ökar risken för fosterdöd och för tidig förlossning, och dessutom visat en ökad risk för andningsuppehåll hos det nyfödda barnet.

Rökningen farligare, men...

Snusets hälsorisker avfärdas ofta med påpekandet att rökningen är långt farligare än snus. Detta är riktigt, men från folkhälsosynpunkt är jämförelsen irrelevant. Den gäller endast under förutsättningen att rökning och snusning är "utbytbara" beteenden som ömsesidigt tränger undan varandra.

Det har dock inte visats att det skulle finnas ett generellt orsakssamband mellan ökad snusning och minskad rökning. Manliga snusare i Sverige är dagligrökare i praktiskt

taget samma omfattning som män i allmänhet, och tillfällighetsrökare i nästan dubbelt så stor utsträckning. Andelen rökare bland dagligsnusarna är större än andelen ex-rökare (den största andelen, 4 av 10, har aldrig rökt). Andelen dagligrökare bland kvinnor är i stort sett densamma som bland män, trots att snusning fortfarande är sällsynt bland kvinnor. Likaså har kvinnor, jämfört med män, varit lika framgångsrika – bland yngre kvinnor mer framgångsrika – i att sluta röka. Svenska erfarenheter talar således **inte** för att ett upphävande av EU:s snusförbud skulle leda till en förbättrad folkhälsa genom att medföra en dramatisk – och annars ouppnåelig – minskning av rökningen i andra länder. Detta gäller i synnerhet de länder där snus av svensk typ nu är en helt okänd produkt.

En så kallad harm reduction-strategi genom att ersätta cigaretter med snus är tobaksindustrins försök att förleda regeringen. En varaktig minskning av rökningen och dess skadeeffekter kan dock bara uppnås genom genomförande av de åtgärder som är samlade i WHO:s Tobakskonvention. Den handlar om alla former av tobak.

Handelspolitiska argument

Hälsoargument används helt följbart ganska sparsamt i opinionsbildningen mot snusförbudet (utom av snusindustrin). I stället överväger handelspolitiska argument. Man hävdar att förbudet strider mot EU:s principer om fri rörlighet för varor.

Det låter sig naturligtvis sägas. Men faktum är att denna fråga redan har avgjorts i EG-domstolen. Domstolens utslag (i slutet av år 2004) klargjorde att snusförbudet **är** förenligt med EU:s grundfördrag. Förbudet utgör, från EU-rättslig synpunkt, **inte** något diskriminerande eller oproporionerligt handelshinder. Ansträngningar från svenska företrädare att hävda motsatsen, uppfattas i andra EU-länder bara som okunniga. Trovärdigheten för den svenska argumenteringen blir låg, och oftast uppstår misstanken att kampen mot snusförbudet inte alls handlar om att slå vakt om höga EU-principer, utan bara handlar om att främja den svenska snusindustrins kommersiella intressen.

Arbetsmarknadsargument

Att som politiker söka främja det egna landets eller ortens näringsliv och slå vakt om arbetstillfällena, är självfallet helt legitimt. Frågan är dock om inte ett upphävande av EU:s snusförbud skulle vara kontraproduktivt i detta avseende.

Länge var tillverkning av snus en ”typiskt svensk” företeelse, och ytterst få internationella tobaksbolag visade något intresse för denna ”udda” produkt. Under det

senaste decenniet har dock denna bild ändrats dramatiskt. De flesta stora, multinationella tobaksföretag visar numera stort intresse för det svenska snuset, och en rad svenska mindre snusföretag har köpts upp av internationella tobakbolag. Om EU:s snusförbud skulle avskaffas, skulle tobakbolagens intresse för produkten sannolikt öka ytterligare. Det förefaller högst sannolikt att även Swedish Match, som internationellt är ett mycket litet företag och redan till stor del har utländska ägare, snabbt skulle köpas upp av något av de stora multinationella företagen. Och vad händer då med arbetstillfällena i Sverige?

Det kan vara intressant att se på det som hände med den svenska cigarettindustrin på 1990-talet. Swedish Match sålde då ut sin cigarettdivision till ett utländskt företag. Detta välkomnades av de anställda vid cigarettfabriken i Malmö, eftersom de länge upplevt att cigaretterna inom Swedish Match behandlades styvmoderligt jämfört med snus. Nu, hoppades man, skulle man få en ägare som satsade på cigaretterna. Bara några år därefter förbyttes hoppet i besvikelse; cigarettdivisionen såldes vidare, produktionen flyttade utomlands och den anrika cigarettfabriken i Malmö lades ner.

Sverigebilden utomlands

Sverige har år 2005 ratificerat Världshälsoorganisationens s.k. ramkonvention för tobakskontroll. Härigenom har Sverige åtagit sig att arbeta för minskat tobaksbruk (beträffande alla slags tobaksprodukter) och även att – enligt konventionens artikel 5.3 – skydda folkhälsopolitiken och det tobaksförebyggande arbetet från påverkan av tobaksindustrin. Under 2008 fattade de anslutna länderna beslut om hur artikeln skall tillämpas, genom riktlinjer för hur tobaksindustrin skall behandlas. Riktlinjerna föreskriver till exempel att tobaksindustrin inte ska stimuleras att etablera eller driva sin verksamhet. Att Sverige i snusfrågan upplevs verka stick i stäv mot det ansvar man påtagit sig genom att ratificera konventionen, skapar knappast skapa en positiv bild hos övriga fördragsländer.

Att delta i opinionsbildningen mot snusförbudet medför lätt en lojalitetskonflikt för statstjänstemän som normalt har att uppträda sakligt och opartiskt i sin tjänstgöring. I synnerhet uppstår en sådan konflikt för anställda inom svenska hälsomyndigheter, som enligt sin instruktion skall arbeta hälsofrämjande på vetenskaplig grund. När sådana svenska företrädare känner olust över att – som de sannolikt upplever det – tvingas att åsidosätta idealen om saklighet, opartiskhet och vetenskaplighet för att bedriva ”lobbyverksamhet” för svenska kommersiella intressen, uppstår naturligtvis en risk att

denna olust, även oavsiktligt, märks i deras agerande. Inte heller detta torde vara ägnat att ge någon positiv bild av Sverige från ett folkhälsoperspektiv.

Sveriges agerande i snusfrågan riskerar också att försämra bilden av svensk folkhälsopolitik på andra områden än tobakspolitiken. Sverige slår exempelvis fortsatt vakt om rätten att bedriva en nationell restriktiv alkoholpolitik, som står under tryck från länder där vinodling och annan alkoholproduktion utgör viktiga näringar. Om Sverige skall kunna hävda folkhälsans viktiga betydelse inom alkoholpolitiken gentemot ekonomiska intressen i andra länder, är det knappast en styrka om Sverige i snusfrågan upplevs prioritera den inhemska snusindustrins kommersiella intressen i vad som andra länder betraktar som en viktig folkhälsofråga.

Dags för omprövning

Mot denna bakgrund bör ansträngningarna att söka få EU:s snusförbud upphävt, omprövas. Och att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att ansträngningarna att avskaffa EU:s snusförbud bör upphöra.

Stockholm den 3 oktober

2011

Magnus Ehrencrona (MP)

Gunvor G Ericson (MP)

Agneta Luttröpp (MP)

Jan Lindholm (MP)

Mehmet Kaplan (MP)